

УДК 821.161 Шевченко

ПОСТАТЬ ШЕВЧЕНКА У КУЛЬТУРНОМУ САМОЗБЕРЕЖЕННІ ПІВДЕННОАМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Оксана ШЕВЧУК

молодший науковий співробітник відділу української філології НДІУ

Анотація. У статті розглядається постать Тараса Григоровича Шевченка у національній ідентифікації української діаспори в Південній Америці, а саме в Бразилії, Аргентині та Парагваї, як запорука утвердження етнічної української спільноти та об'єднавчий елемент поза межами України.

Ключові слова: українська діаспора, історична пам'ять, самозбереження, самоідентифікація, шевченкознавство.

ЛИЧНОСТЬ ШЕВЧЕНКО В КУЛЬТУРНОМ САМОСОХРАНЕНИИ ЮЖНОАМЕРИКАНСКИХ УКРАИНЦЕВ

Оксана ШЕВЧУК

младший научный сотрудник отдела украинской филологии НИИУ

Аннотация. В статье рассматривается личность Тараса Григорьевича Шевченко в национальной идентификации украинской диаспоры в Южной Америке, а именно в Бразилии, Аргентине и Парагвае, как залог утверждения этнического украинского сообщества и объединяющий элемент за пределами Украины.

Ключевые слова: украинская диаспора, историческая память, самосохранение, самоидентификация, шевченковедение.

SHEVCHENKO'S PERSONALITY IN CULTURAL SELF-PRESERVATION OF UKRAINIANS IN SOUTH-AMERICA

Oksana SHEVCHUK

junior research associate of Ukrainian Philology Department of RIUS

Annotation. The article examines T. Shevchenko's personality in the context of national identification of Ukrainian diaspora in South America, namely in Brazil, Argentina, Paraguay as a pledge of consolidation of ethnic Ukrainian community and connecting link outside Ukraine.

Key words: Ukrainian diaspora, historical memory, self-preservation, self-identification, Shevchenko studies.

Незважаючи на глобалістичні тенденції сьогодення, результатом яких є уніфікація національних та етнічних культур, а також домінування впливових, сильних мультикультурних утворень, таких як Росія, ЄС, США, все-таки можна простежити на цій світовій етнонаціональній мапі достатньо місця для сучасних активізаційних процесів самоствердження національностей.

Особливої політичної гостроти заважають питання національної ідентичності українців, реконструювання їхньої історичної пам'яті, розвиток та збереження їхньої культури як на етнічних українських територіях, так і в діаспорах, особливо в Південній Америці, де проживає одна із найчисельніших груп українських іммігрантів. Це, в свою чергу, дає нам можливості виявити як тенденції, так і закономірності розвитку сучасних етносоціальних та етнокультурних процесів української діаспори в Бразилії, Аргентині та Парагваї, чинники трансформації духовної і матеріальної культури, міжетнічні стосунки, особливості етнокультурної інтеграції та адаптації у новому середовищі. Також з'являється можливість виявлення негативних чинників, що сприяють втраті української традиційної культури, мови, ідентичності у вказаних вище країнах. Тому в цьому випадку своєрідним захисником, гарантом для українських емігрантів виступає Тарас Шевченко, який і сприяє національному об'єднавчому процесу, постать, яка цементувала українську громаду і донині дає можливість українській діаспорі ідентифікувати як належну до української нації. Це місток, який з'єднує не одне покоління наших південноамериканських українців та

дає змогу ототожнити себе з однією з найбільших країн Європи.

Що стосується історіографічної бази дослідження цієї проблеми, то вона є досить небагатою. На превеликий жаль, на сьогодні існує незначний об'єм матеріалу, який мав би стосунок до висвітлення інформації щодо стадії розвитку знань, вшанування та пам'ятання українськими емігрантами в Південній Америці життя та творчості українського поета, митця Тараса Шевченка. Відзначимо, що така проблематика не була предметом окремого дослідження, проте наукові пошуки мали місце, тому на сьогодні є надзвичайно актуальною та малодослідженою. Зауважимо також, що історію південноамериканських українців, їхню інкорпорацію до бразилійського, аргентинського та інших соціумів тривалий час досліджували, головним чином, історики діаспори, зокрема: С. Вапрович («Аргентина: українська еміграція в ній») [4], М. Данилишин («Українці в Аргентині») [7], Є. Юнацький («Українці в Південній Америці. Українці в Аргентині») [13]. Авторитетними є праці історика українського походження, викладача Українського Католицького Університету в Буенос-Айресі Михайла Василика «Українське поселення в Аргентині» [5] та «Українці Аргентини: історія та сучасність» [6], Оксани Борушенко «Os Ukrainianos» та ін. [2]. У 1971 р. в Аргентині була видана «Пропамятна книга будови пам'ятника Тарасові Шевченкові в Буенос-Айресі» [20], де поетапно розписано хід подій від задуму створення монумента, конкурсної комісії до самого його становлення та врочистостей з нагоди його побудови.

Зі здобуттям Україною незалежності руйнація радянських стереотипів дала

поштовх на зростання уваги науковців до української спадщини передусім у Південній Америці. У 90-х роках ХХ ст. почали з'являтися роботи, присвячені дослідженню проблем української еміграції та її діаспори у світі. Хоча більшість із них мала узагальнювальний або довідковий характер. Значний внесок у дослідження долі української діаспори зробили вітчизняні історики Ф. Заставний [8], Л. Кужель [9], М. Гримич [21].

Вагомий внесок у дослідження долі українців в Аргентині та Парагваї зробила О. Сапеляк [2]. Спершу у 2008 р. світ побачила її книга [18], в якій досліджується українська громада з етнографічної та історичної перспективи. Понад двісті опитуваних респондентів слугували джерелом для дослідження (а це майже 60 годин аудіозаписів). У 2011 р. виходить її наступна робота [17], де на широкому порівняльному матеріалі дослідниця дає відповіді на такі питання, як самозбереження та ідентифікація української діаспори.

Загалом історики виділяють чотири хвилі української еміграції в Південну Америку, передусім у Бразилію, Аргентину, Парагвай. Зокрема, окреслюються такі основні причини міграції українського населення:

1) соціально-економічна, політична і релігійна дискримінація населення, особливо селянства;

2) значне перенаселення західноукраїнських земель, що спричинило брак робочих місць та дешеvu робочу силу;

3) оманлива інформаційно-рекламна діяльність низки компаній, які ставили собі за мету одержання великих доходів;

4) ганебна еміграційна протекціоністська політика австрійського уряду,

а згодом ці методи перебрав на себе і польський уряд, що здійснювали анти-українську політику на перспективу, для максимального звільнення прикордонних територій від українців та виїзд їх переважно до країн Південної Америки;

5) Перша та Друга світові війни, сталінський терор дали поштовх для виїзду знедолених українців, якщо до цього переїздили здебільшого селяни, то на тому етапі, особливо в 1918 – 1920 рр., у південноамериканських країнах починає шукати притулок і політична еліта.

Перша та друга хвилі українських переселенців зумовлені переважно економічними причинами. Це були представники західноукраїнських земель. З багатьох обставин вони вимушено покидали рідні домівки, хтось шукав кращу долю для себе та сім'ї, хтось не витримував безнадійності в майбутньому, когось цікавила перспектива освоювати нове, невідоме, а хтось тікав від смерті.

Перші згадки про присутність українських іммігрантів у країнах Південної Америки починають з'являтися уже в XVII – XVIII ст. Але це були поодинокі випадки, сама ж стихійність української еміграції припадає на кінець XIX – початок ХХ ст. У Бразилії проживає найстаріша українська етнічна група Південноамериканського континенту, яка почала формуватись тут ще до державного оформлення Бразилії – 1872 р. Ця спільнота є також і найчистішою за рівнем збереження національної культури і мови. Причиною цього є компактне проживання української спільноти в південно-східних регіонах країни, яку ще часто називають Бразилійська Україна. Історично це пов'язано з тим, що в 1888 р. в Бразилії було скасовано невільництво і велика частина плантаторів залишилася

без робочої сили. До того ж уряд країни клопотав і про оплату такої подорожі та забезпечення одягом і продовольством задля збільшення кількості європейців у самій державі, які, в свою чергу, мали б покращити економічне становище. Заселялись переважно внутрішні землі країни для збільшення господарства, при цьому надавались у власність земельні ділянки розміром 25 – 50 га із десятирічною розстрочкою у виплаті. Усе це особливо вабило безземельних та малоземельних селян іммігрувати з українських земель. З 1895 р. розпочалося масове переселення українців, яке нам відоме як «бразилійська лихоманка» (1895 – 1899) [10]. Але, приїхавши до Бразилії, іммігранти швидко переконувалися, що пропаганда була оманливою. У Бразилії проживає близько півмільйона українців. У штаті Парана, який має 10 млн. населення, 400 тис. походять з України. Є міста з населенням 50 тис. осіб, де 75% – це українці та їхні нащадки.

Офіційною датою прибуття європейських іммігрантів в Аргентину, значну частину яких склали українці, вважається 27 серпня 1897 р. [16, с. 190]. Вихідці із Галичини та Волині почали засвоювати нову для них країну, осідаючи в провінції Місьйонес. За соціальним складом це були селяни, які згодом заселили переважно північні та центральні провінції. Українська спільнота в Аргентині (бл. 300 тис. осіб) яскраво демонструє долю усіх «хвиль» еміграції з етнічних українських земель. Проте деякі дослідники вважають цю цифру не остаточною, оскільки багато мігрантів перетинали кордон з окупованих українських територій, тому могли називатись росіянами, поляками, чехами, австрійцями. Також значна частина перших

переселенців була неписьменною. Тобто розбіжності полягають у тому, що аргентинська влада враховувала країну, з якої прибули, а не національно-етнічну належність.

У Парагваї досить масова українська спільнота. Сюди у 20-х роках ХХ ст. почали прибувати селяни із Галичини, Волині, Полісся, Підляшшя, а також частково переселенці з Аргентини. У 1946 – 1950 рр. число українців у цих країнах поповнилось переселенцями з Європи, серед яких були і наші земляки. Парагвай налічує понад 10 тис. громадян українського походження. Офіційною датою початку української еміграції вважається 1926 р. Саме в цьому році з Волині прибуло сюди чотири родини: Михалюсь, Василюк, Ралець і Лісінчук [17, с. 22], більшість із них проживає в м. Енкарнасьйон, чимало у сільських місцевостях. Деякі з населених пунктів мають українські назви: Нова Волинь, Нова Україна, Тарасівка, Богданівка та ін. Вихідці з України зберігали свою культуру в період повної відірваності від краю свого походження, в умовах, коли Україну було витерто із політичної карти світу.

Для заявлення про себе в світі українці почали розвивати культурну діяльність, для якої був потрібен національний символ. У кожного народу є свій духовний наставник. Також і у нас, українців, він є. Поет. Художник. Патріот. Ми часто називаємо його Пророком. Тут, удома, на власній українській землі, особливо під час актуальних політичних подій, ми часто стали звертатися до Кобзаря. Т. Шевченко не був ні політиком, ні філософом, ні революціонером чи поводирем повстанців за формальними ознаками, ні вождем партії чи суспільного руху. Він став чимось більшим за суттю

всього ним зробленого, він став Батьком всієї нації. Як і кожний геній, він належить нам так само, як і всьому світу, у тому числі українській діаспорі.

У Південній Америці українці вшановують Т. Шевченка як духовний орієнтир: «У кожному домі організації на чільному місці – портрет Кобзаря переважно в традиційній різьбленій дерев'яній рамці» [7, с. 224]. Відірвані від домівки, емігранти з України групувалися довкола культивованих на рідній землі цінностей церкви та «Просвіти», яка, наприклад, в Аргентині була вже створена в 1903 р. в колонії Лас Тунас та розпустила своє коріння по всій країні з центром в Буенос-Айресі. Як і на Батьківщині, і тут «Просвіта» асоціюється із Тарасом Шевченком.

В Аргентині перша переконлива заявка про українську етнічну групу прозвучала на святкуванні днів Шевченка в Буенос-Айресі, який проводила «Просвіта» у березні 1937 р. [7, с. 322]. Відтоді це перейшло в традицію: щороку відбуваються різні громадські заходи в цей період.

У 1961 р. аргентинські українці відзначали 100-ліття з дня смерті Т. Шевченка. Протягом року наша спільнота демонструвала всю красу і велич своєї культури, знайомила аргентинців з історією України, визначними постатями. Протягом 15 – 30 червня проводилася виставка «Шевченко в ілюстраціях, публікаціях і філателії», яку відвідало велике число глядачів. У провінціях Аргентини стають популярними виставки народного мистецтва, друкованого слова, в центральній частині експозицій яких – незмінно портрет Т. Шевченка.

У 1964 р. в престижному театрі Буенос-Айреса «Опера» відбулося святкування 150-річчя з дня народження

Кобзаря. Свято відзначилось високим мистецьким рівнем, урочистістю. На заході виступав бандурист Осип Сніжний, який не залишив байдужим нікого з присутніх, багато юнаків виявили бажання навчитись грати на цьому суто українському інструменті. Відтак з 1965 р. була створена Капела бандуристів ім. Т. Шевченка, яка була єдиним ансамблем гри на бандурі в усій Південній Америці. Нині в Аргентині діє відомий колектив бандуристів «Живі струни» [16, с. 189] у м. Апостелос (провінція Місьйонес). З 70-х років Шевченко і бандура стають невід'ємними атрибутами українства, виразними символами української спільноти. Паралельно в приміщенні театру «Колісеа» Управа УЦР влаштувала великий концерт для відзначення 150-ліття від дня народження Т. Шевченка [6, с. 118]. Також у 1964 р. Українська євангелістська церква організувала величавий захід з цієї ж нагоди. Свято відбулося у великому муніципальному салоні; у програму, крім музики та пісень, входила також доповідь про Тараса Шевченка і його значення для українського народу.

Не виявляли байдужості українці Аргентини і до літературного життя. Із самого початку переселення вони передавали, а згодом і розповсюджували твори Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка та ін.; для вшанування їхньої пам'яті проводили літературні вечори. У 1950 р. видавництвом «Перемога» було видруковано в Буенос-Айресі Шевченків «Кобзар». Того ж року видавництво «Полтава» перевидало Шевченків «Кобзар» [5, с. 105]. А в 1953 р. аматорський Український театр ім. Т. Шевченка поставив «Тараса Бульбу», «Наталку Полтавку», «Сорочинський ярмарок» та «Запорожця за Дунаєм».

Авторитетним у місцевих письменницьких колах є поет і перекладач Леонід Голоцван, який переклав збірку поезій Т. Шевченка «Кобзар», що вперше була видана в Україні іспанською мовою («Всесвіт», 2003 р.).

У 1972 р. була створена «Фундація ім. Т. Шевченка», яка опікує три пам'ятники Кобзареві. Протягом року проводяться близько 70 заходів культурного та просвітницького характеру. Провідними з них є:

- відзначення Дня Соборності та Свободи України;
- відзначення річниці дня народження Т. Г. Шевченка;
- відзначення Дня Незалежності України;
- вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні.

Українська громада в м. Буенос-Айрес 22 березня 2009 р. відзначила 195-ту річницю з дня народження великого поета і художника [19]. В одному із найбільших парків столиці Аргентини, а саме в Парку «Третього лютого», відбувся урочистий захід біля пам'ятника українському генію. У святковому концерті взяли участь українські громадські організації, які були організовані та скоординовані Українською Центральною Репрезентацією в Аргентинській Республіці на чолі з Головою Управи УЦР Євгеном Юзвою та Головою Головної Ради УЦР Марією Зінько. На заході також були присутні єпарх Української греко-католицької церкви Вч. Михайло Микицей, пресвітер, адміністратор Української Автокефальної Церкви Вадим Дробниця, Надзвичайний та Повноважний Посол України Олександр Тараненко з дружиною та співробітники дипломатичної місії у повному складі.

Окремо варто відзначити присутність на відзначенні ювілейної дати генерального директора з питань інституційних зв'язків уряду міста Буенос-Айрес Клаудіо Авруха (СКУ). Посольства України та Української Центральної Репрезентації на початку заходу поклали вінки до пам'ятника Т. Шевченку, після чого усі присутні спільно виконали український та аргентинський гімни. Роман Назарик, Голова Українського культурного товариства «Просвіта», представив численній публіці розповідь про Тараса Шевченка. О. Татаренко, тодішній посол України в Аргентині, виступив із промовою, де наголосив на вагомості впливу творчої спадщини Шевченка на сучасну Україну, на молоде покоління, яке проживає в різних країнах світу, акцентував також на тому, щоб спільно працювати на благо України.

Присутніх зачарував колорит фольклорних ансамблів. Низку музичних творів на слова Великого Кобзаря виконала Капела бандуристів ім. Т. Шевченка. Особливе враження також залишили танцювальні фольклорні ансамблі «Просвіта» під керівництвом І. Березовської та С. Яремка, УКТ «Просвіта» та «Дунай» під керівництвом К. Голика, УТ «Відродження».

Як і в Аргентині, у Бразилії одним із перших українських громадських об'єднань було товариство «Просвіта», засноване, швидше за все, в 1902 р. у м. Курітиба [21, с. 53]. Згодом діяльність товариства поширилась на інші українські поселення. При осередках «Просвіти» працювали хори, драматичні гуртки, бібліотеки. Товариство проіснувало до 1940 р. Тут же у 1910 р. гуртується Товариство ім. Т. Шевченка. У містечку Іваї таке ж товариство було створене

С. Сердегою ще у 1908 р., при якому було організовано аматорський гурток, що давав вистави, концерти, а їхній дім слугував також і народним домом для громадськості. У 20-х роках приміщення товариства послужило притулком для Сестер Служебниць, які почали проводити нову Рідну Школу [12, с. 12]. Товариство ім. Т. Шевченка також поклопоталося про те, щоб одна із площ у містечку отримала ім'я нашого поета. У 1947 р. було створено Товариство прихильників української культури, метою якого була організація різноманітних тематичних вечорів, культурних заходів, присвячених історії, літературі, культурі України. Товариство займалося і видавничою діяльністю. Ним було видано португальською мовою брошури про творчий шлях Т. Шевченка.

Великим досягненням українців у Бразилії стало заснування в 1985 р. «Українсько-Бразильської Центральної Репрезентації», що об'єднує з успіхом теперішні організації і офіційно представляє українців перед бразильським урядом [1].

Широко у Бразилії відзначали 200-річчя від дня народження Т. Шевченка. Протягом року з цієї нагоди по всій країні відбулися численні заходи. Зокрема, у музеї історії української імміграції «Тисячоліття» працювала виставка, присвячена життю та творчості митця. Почесним консулом України в м. Паранагуа М. Чайковським було перевидано двомовну книгу «Тарас Шевченко. Поет України» [15]. Окрім того, відбулися покази біографічного фільму «Сон» про життя та творчість митця. У містах Прудентополіс та Курітіба (штат Парана), біля пам'ятників Шевченку та на площах України, протягом березня

відбулися святкові концерти для вшанування Великого Кобзаря. Водночас, з огляду на складну ситуацію в Україні, формат зазначених заходів було змінено, які за цих обставин, окрім вшанування пам'яті Тараса Шевченка, мали на меті висловлення солідарності громади з українським народом у боротьбі проти російської інтервенції.

Відповідний захід відбувся 2 квітня 2014 р. у Федеральному університеті м. Бразилія, на якому керівництвом бразильського ВНЗ було висловлено глибоку підтримку народу України у зв'язку з агресією Росії та анексією Криму. Також було відзначено внесок Великого Кобзаря в українську літературу, у формування національної самосвідомості та боротьбу українського народу за свою незалежність [15].

Наступним важливим етапом, який можна окреслити як утвердження української етнічної групи та вияв пошани до життя і творчості митця, є спорудження скульптурних пам'ятників. Адже відомо, що, незалежно, яка це країна, чужинцям у ній важко себе проявляти, тим паче отримати дозвіл на становлення монумента своїм національно-культурним героям. Для цього потрібно, щоб етнічна спільнота була монолітною, національно свідомою, сконсолідованою, користувалась високим моральним авторитетом, сильною також і фінансово. А особа, яку спільнота прагне увіковічити, – мати не тільки визначні особистісні якості, заслуги перед Батьківщиною, але й відповідати ціннісним орієнтирам корінного населення.

Отже, в **Бразилії** у м. *Порто-Алегрі (штат Ріо де Гранді де Сулл)* 30 травня 1964 р. було відкрито перший пам'ятник у цій країні нашому визначному поетові.

Також його вважають першим урядово прийнятим пам'ятником на території Південної Америки. На Українській площі під час офіційного відкриття скульптурного погруддя Шевченка з промовами виступили голова міста Селіто Маркіс, член міської управи Альберто Андре та інші громадські діячі міста. Бронзовий бюст Тараса виконала молода скульпторка Анна-Ріжина Переєра [11].

У м. *Куритиба*, в центрі столиці штату Парана, також на площі України 29 жовтня 1967 року з ініціативи місцевої української громади встановлено монумент українському поетові – бронзова фігура у повний зріст на гранітному постаменті. Автором є скульптор Шарль Андре.

У неформальній столиці українства м. *Прудентополісі* 3 грудня 1989 року був закладений постамент Шевченку. Офіційне відкриття відбулося з нагоди 175-ї річниці від дня народження поета. Постаць Кобзаря на повний зріст виконана з бронзи і встановлена на гранітному п'єдесталі під керівництвом українського скульптора Лео Мола (Леонід Молодожанин) та архітекторів Мирослава Німцеві (США) та Жонела Назаренко Юркова (Бразилія). Встановлений поруч з українським католицьким собором Св. Йосафата та музеєм України.

У місті *Уніано да Вікторія* на відновленій площі України 29 березня 2015 р. відбулося урочисте відкриття уже четвертого пам'ятника Т. Шевченку. У відкритті взяли участь Посол України в Бразилії Ростислав Троненко, мер міста Педро Іво Ільків, президент Українсько-Бразильської Центральної Репрезентації, член Президії УВКР Віторіо Соротюк та численні представники української діаспори в Бразилії [3].

Аргентина. Пам'ятник Тарасу Шевченку в Буенос-Айресі було споруджено з ініціативи УЦР. 3 серпня 1967 р. президент Аргентини ген. Онгалія підписав декрет про офіційний дозвіл на будівництво пам'ятника Великому Українцеві. Пропозицію представили й обговорили на сесії Головної Ради 17 вересня того ж року. Тоді ж обрали і будівельну комісію, яка складалась із 19 членів, на чолі з В. Іваницьким. У березні наступного року був оголошений конкурс на кращий проект монумента. Паралельно представники української громади, не лише в Аргентині, розпочали збір коштів на спорудження пам'ятника. Переможцем у конкурсі проектів став Леонід Молодожанин (Лео Мол), скульптор із Канади українського походження, з Волині [20 с. 42]. Скульптурна композиція складається із двох частин. На високому постаменті зображений молодий Шевченко, а поряд скульптурна група «Гайдамаки». 3 28 листопада по 5 грудня 1971 р. у місті проводили «Тиждень Української культури», заключним етапом якого було відкриття і самого пам'ятника [20 с. 77]. Після освячення відбувся концерт «Просвіта» в поклоні Шевченкові» за участю Капели бандуристів ім. Тараса Шевченка, хорів, танцювальних колективів. 12 березня 1972 р. українська спільнота організовує маніфестацію біля пам'ятника Шевченкові. Відтоді найважливіші події відбуваються біля Шевченкового монумента.

На честь відкриття пам'ятника підприємство Мирослава Самоверського випустило поштові марки: «Тарас Шевченко» з нагоди століття його смерті, через парагвайську пошту; «Тарас Шевченко» з нагоди інавгурації пам'ятника йому в Буенос-Айресі,

через аргентинський поштовий уряд, 1971 р. [6, с. 227].

Спорудження пам'ятника Кобзарю в Буенос-Айресі, культурні заходи, які там проводились із нагоди його відкриття, є свідченням того, що для української спільноти це не просто місце для приємного відпочинку, а для них це – вияв самоутвердження, символ збереження та окремішності своєї громади, зв'язок із Батьківщиною, в якому Шевченко виступає своєрідним провідником.

Пам'ятник Тарасу Шевченку в м. Апостелос. Парохіяльний і громадський проводи в провінції Місьйонес вирішили відзначити 80-ту річницю приїзду українських іммігрантів до Апостелоса спорудженням пам'ятника Тарасові Шевченку. Було створено будівельний комітет. Урочисте відкриття відбулося 28 серпня 1977 р. Виготовлений з бетону пам'ятник роботи скульптора Рауля Деляві – це великий бюст поета. Шевченка зображено вже в старшому віці, з вусами й типовою баранячою шапкою на голові. Заввишки 2,6 м. разом із невисоким п'єдесталом, сам пам'ятник розміщений на перехресті вул. Україна та бульвару Дев'ятого липня, одного з головних проспектів міста [7, с. 363 – 365].

У м. *Обері* скульптурний монумент Тараса знаходиться на площі України, яку українська громада отримала на знак подяки за вагомий внесок у розвиток міста. Площа знаходиться в центрі містечка. Як і в Апостелосі, пам'ятник Великому поетові й будителеві українського народу спорудили у формі бюста. Загальна висота бронзової скульптури близько 1,8 м. Ініціатором виступив о. Орест Карплюк [6, с. 234]. Офіційне відкриття відбулося 6 серпня 1978 р. у день відзначення 50-річчя заснування м. Обера.

5 вересня 2009 року в м. Лас-Бренья з ініціативи Почесного консула України О. Коровайчука було відкрито площу України, на якій встановлено погруддя Т. Шевченку. Ще одне невеличке погруддя Шевченку міститься в приміщенні філії «Відродження» в Мурно, біля Буенос-Айреса [5, с. 91].

У *Парагвай* переселенці з України прибували переважно з Волині та Полісся протягом 1926 – 1932 рр. Своїми храмами, брошурами іспанською мовою, радіопередачами, в яких розповідають про українську історію, культуру, історію їх поселення, відомих діячів, як і в Бразилії та Аргентині, вони маніфестують про себе. Не оминають парагвайські українці і Т. Шевченка. Одним із перших завдань, яке поставило перед собою товариство «Просвіта», – спорудити пам'ятник Т. Шевченкові. Міська управа м. Енкарнасьйон (центр провінції Ітапуа) розпочала будівництво нового парку, цим моментом скористалась «Просвіта», запропонувавши свою допомогу, взамін попрохали спорудити на цій площі пам'ятник Великому Кобзареві. За таких обставин було створено Шевченківський комітет. Погруддя Шевченка вилито із бронзи. Автором проекту пам'ятника є аргентинський скульптор Леонардо А. Родрігез.

У листопаді 1976 р. в м. Енкарнасьйон відбувався Тиждень українців в Енкарнасьйоні. Сюди приїхали представники українських діаспор не тільки з Південної Америки, але й із Канади, США, Європи. Кульмінацією дійства стало відкриття самого пам'ятника 19 листопада 1976 р. [17, с. 126]. Шевченківські дні в Парагваї продемонстрували, як активно зреагувало українське товариство «Просвіта», тут нечисленна

спільнота українців впевнено утвердила себе як окрему етнічну групу, продемонструвавши при цьому високий рівень національної свідомості та любові до увічненої людини.

Тарас Шевченко – Великий Українець, він слугує виразником духу українців у світі. Українська громада в Бразилії, Аргентині, Парагваї вкотре доводить виняткову роль поета незалежно від континенту земної кулі. Гордість української нації, виразник національної та етнічної належності, символ соборності українства, Т. Шевченко завжди був з українцями у найскладніші їхні часи. Навіть зараз, коли для сучасних південноамериканських українців країна, в якій вони уже народились та виростили, стала рідною і близькою, коли вони є бразилійськими чи то аргентинськими громадянами, вони й надалі продовжують вирізняти себе як окрема етнічна українська група, знають своє історичне походження. Для них Т. Шевченко виступає гарантом етнічної історичної пам'яті, провідником у великому іноетнічному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борушенко О. Бразилійська Україна. Як галичани і волиняни джунглі освоювали / Оксана Борушенко. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/research/2011/06/13/42464/>. – Електрон. дані укр. мовою.
2. Boruszenko O. Os Ucrânianos – Curitiba: Boletim informativo da Casa Romario Martins, 1995. – №108. – V. 22.
3. В Бразилії відкрито третій пам'ятник Т. Шевченку. – 2015. – № 55. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/news/310315-v-brazyliyi-vidkryly-tretyi-pamyatnyk-shevchenku>. – Електрон. дані укр. мовою.
4. Вапрович С. Аргентина: українська еміграція в ній / С. О. Вапрович. – Львів, 1935. – 33 с.
5. Василик М. Українські поселення в Аргентині / Михайло Василик. – Мюнхен: Український Вільний Університет, 1982. – 147 с.
6. Василик М. Українці Аргентини. Історія та сучасність / Михайло Василик. – Львів: Український Католицький Університет, 2009. – 310 с.
7. Данилишин М. Українці в Аргентині / Михайло Данилишин. – Buenos Aires, 1979. – 392 с.
8. Заставний Ф. Українська діаспора. Розселення українців у зарубіжних країнах / Федір Заставний. – Львів: Світ, 1991. – 119 с.
9. Кужель Л. Українські календарі (1914 – 1939 рр.) в Аргентині і Бразилії як джерело інформації про західноукраїнську книгу / Любов Кужель // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: збірник наукових праць. – Львів, 2008. – Вип. 1(16). – С. 73 – 95.
10. Кухаренко Р. Українці Бразилії / Роман Кухаренко // Міграція. – 2015. – № (5) 159. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/upload/ee84c7425dfcc5ba8287c803674b6a8c.pdf>. – Електрон. дані укр. мовою.
11. Лопата П. Шевченко в пам'ятниках за межами України / Павло Лопата // Міст online. – 13 березня 2014. – Режим доступу: <http://meest-online.com/history/achievement/shevchenko-v-pamyatnykah-za-mezhamy-ukrajiny/>. – Електрон. дані укр. мовою.
12. Мозіль В. Українці в Іваї 1908–1958: короткий начерк колонізації та розвитку Іваї / Вадим Мозіль. – Prudentopolis, Parana: Вид-во ОО. Василіан, 1958. – 39 с.: іл.
13. Онацький Є. Українська мала енциклопедія / Проф. Євген Онацький. – Кн. XVI. – Буенос-Айрес, 1967. – 2148 с.
14. Погромський В. Проблема міграції з українських етнічних земель до Аргентини у вітчизняній історіографії // Історичний архів. Наукові студії. – 2011. – Вип. 7. – С. 76 – 80.
15. Посольство України в Федеративній Республіці Бразилія. – Режим доступу: <http://brazil.mfa.gov.ua/ua/ukraine-br/culture>. – Електрон. дані укр. мовою.

16. Сапеляк О. На сторожі українства / Оксана Сапеляк // Народознавчі зошити. – 2014. – № 2. – С. 187 – 192.

17. Сапеляк О. Парагвайці українського походження: церковно-громадське життя / Оксана Сапеляк. – Львів: Ін-т народознав. НАН України, 2011. – 142 с.

18. Сапеляк О. Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічний аспект / Оксана Сапеляк. – Львів: Червона калина, 2008. – 286 с.

19. Світовий Конгрес Українців. Аргентина. – Режим доступу: <http://ukrainianworldcongress.org/news.php/news/179>. – Електрон. дані укр. мовою.

20. Taras Shevchenko Тарас Шевченко / Пропамятна книга. – Libro conmemorativo. – Buenos Aires, 1971. – 175 с.

21. Українці Бразилії = Os ucranianos do Brasil = Ukrainians in Brazil: історико-етнологічне дослідження [гол. наук. ред. М. Гримич та ін.]. – К.: Дуліби, 2011. – 262 с.: іл.

REFERENCES

1. BORUSHENKO, O. (2011) *Brazilian Ukraine. How Halychany and Volyniany Developed Jungle*. [Online] Available from: <http://www.istpravda.com.ua/research/2011/06/13/42464/>. [in Ukr.]

2. BORUSHENKO, O (1995) *Os Ucranianos – Curitiba: Boletim informativo da Casa Romario Martins*. №108, p.22. [in Portug.]

3. *There was built the third monument to Taras Shevchenko in Brazil*. [Online] Available from: <http://www.day.kiev.ua/uk/news/310315-v-brazyllyi-vidkryly-tretiy-pamyatnyk-shevchenku> [in Ukr.]

4. VAPROVYCH, S. (1935) *Ukrainian Immigration in Argentina*. Lviv, 33 pp. [in Ukr.]

5. VASYLYK, M. (1982) *Ukrainian Settlements in Argentina*. Munich: Ukrainian Free University, 147 pp. [in Ukr.]

6. VASYLYK, M. (2009) *Ukrainian Argentine. History and Contemporaneity*. Lviv, Ukrainian Catholic University. 310 pp. [in Ukr.]

7. DANYLYSHYN, M. (1979) *Ukrainians in Argentina*. Buenos Aires, 392 pp. [in Ukr.]

8. ZASTAVNYI, F. (1991) *Ukrainian Diaspora. Ukrainian Immigration to Foreign Countries*. Lviv. Svit. 119 pp. [in Ukr.]

9. KUZHEL, L. (2008) *Ukrainian Calendars (1914 – 1939) in Argentina and Brazil as a Source of Information about West Ukrainian Book*. *Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka (Collection of Scientific Papers)*. Lviv, pp. 73 – 95 [in Ukr.]

10. KUKHARENKO, R. (2015) *Ukrainian Brazilian*. [Online] Available from: <http://migraciya.com.ua/upload/ee84c7425dfcc-5ba8287c803674b6a8c.pdf> [in Ukr.]

11. LOPATA, P. (2014) *Shevchenko's Monuments outside Ukraine*. [Online] Available from: <http://meest-online.com/history/achievement/shevchenko-v-pamyatnykah-za-mezhamy-ukrajiny/> [in Ukr.]

12. MOZIL, V. (1985) *Ukrainians in Iwai in 1908–1958: a Brief History of Colonization and Development of Iwai*. Prudentopolis, Parana: Vyd-vo OO. Vasylian, 39 pp. [in Ukr.]

13. ONATSKYI, YE. (1967) *Small Encyclopedia of Ukraine*. Book XVI. Buenos Aires, 2148 pp. [in Ukr.]

14. POHROMSKYI, V. (2011) *The Problem of Migration of Ukrainian Ethnic Lands to Argentina in National Historiography. Historical Archives. Scientific Studies*. Volume 7. Pp. 76 – 80. [in Ukr.]

15. *Embassy of Ukraine in the Federative Republic of Brazil*. [Online] Available from: <http://brazil.mfa.gov.ua/ua/ukraine-br/culture/> [in Ukr.]

16. SAPELIAC, O. (2014) *Guardians of Ukrainians // Ethnographic Papers*. No 2. Pp. 187 – 192. [in Ukr.]

17. SAPELIAC, O. (2011) *Ukrainian Paraguayans: Church and Public Life*. Lviv: Instytut naridoznavstva NAN Ukrainy, 142 pp. [in Ukr.]

18. SAPELIAC, O. (2008) *Ukrainian Community in Argentina: Historical and Ethnological Aspect*. Lviv: Chervona kalyna, 286 pp. [in Ukr.]

19. *The World Congress of Ukrainians. Argentina*. [Online] Available from: <http://ukrainianworldcongress.org/news.php/news/179>. [in Ukr.]

20. Taras Shevchenko. *Libro Commemorativo*. (1971) Buenos Aires, 175 pp. [in Ukr.]
21. HRYMYCH, M. (ed.) (2011) *Oscuros ucranianos do Brasil. Ukrainians in Brazil. Historical and Ethnological Research*. Kyiv: Duliby. 262 pp. [in Ukr.]

O. Shevchuk

Shevchenko's Personality in Cultural Self-Preservation of Ukrainians in South-America

Abstract

One of the most numerous group of Ukrainian immigrants lives in South America, namely in Argentina, Brazil and Paraguay. Questions of national identity of Ukrainians, reconstruction of their historical memory, development and preservation of their culture, and also honoring the life and work of the Great Ukrainian Taras Shevchenko cause special political acuity. The theme is scantily researched; in particular, it concerns Brazil and Paraguay. This aspect is represented mainly at the social level. In the article the author paid particular attention to Ukrainian association «Prosvita», Ukrainian Central Representation and also to famous Ukrainian literary figures, who patronize public, political and cultural life of Ukrainians in above mentioned countries. They play the leading role in popularization of Shevchenko studies in South America. In the article the publications of historians of diaspora are analyzed; on the author's opinion they have impartial examination of incorporation of Ukrainians in South America with Brazilian, Argentinean and Paraguayan societies. They also emphasized Shevchenko's contribution to creation of Ukrainian national and cultural environment, consolidation of Ukrainians and keeping their roots. In the article Shevchenko's personality is considered as a symbol of self-identification of Ukrainians. The author examines his role in national unification process of Ukrainians in South American countries that is represented in social, cultural, architectural and publishing activities of local Ukrainian community. The Great Ukrainian Taras Shevchenko due to his poetic genius, unbreakable will and high spirit became the first Apostle of Ukrainians both in Ukraine and abroad.

«Перебігаючи гадкою деталі наукової роботи, переведеної протягом майже півстоліття на моїх очах, і при деякій і моїй таки участі, я з утіхою бачу, як не вважаючи на всі недогоди і перешкоди, все росте і виростає велична будова українознавства, в котрій живе як оживляючий її дух — се пізнання нашої тисячолітньої духовної творчості, — прегарний плід переживань, досягань і страждань нашого многотрудного, великого народу, не послідня, цінна частина здобутку загальнолюдського» (М. Грушевський)